

Enskild dricksvattenförsörjning - nya riktlinjer ändrar förutsättningarna

Göran Hanson
Grundvattengruppen

"Nya" riktlinjer

- Tillämpning av miljöbalkens 9 och 11 kapitel
- Ramdirektivet för vatten och dotterdirektivet för grundvatten
- Miljömålet "Grundvatten av god kvalitet"
- Dricksvattenföreskrifter
- Certifiering av brunnborrare
- Allmänna råd om vattenskyddsområden

Ändrade förutsättningar för vad? Problem?

- Förbättrade förutsättningar för Hållbart nyttjande av yt- och grundvattenresurser
- Problem med enskilt grundvatten
 - Grundvattentillgång: Överuttag / vattenbrist
 - Vattenkvalitet: Försurning, övergödning, försaltning - vägsalt, tungmetaller, bekämpningsmedel, oljor, läkemedelsrester, naturligt radioaktiva och toxiska ämnen....

Enskild dricksvattenförsörjning

- Bergbrunnar (borrade eller sprängda)
- Jordlagerbrunnar (grävda eller rörborrade)
- Kalkällor
- Avsaltningsanläggningar
- Ytvatten (sjöar, vattendrag, regnvatten)

Enskilt dricksvatten?

- Tidigare regelverk
 - En- och tvåfamiljsfastighet
 - Enskild vs allmän dricksvattenförsörjning

- Nya regelverk

Vattentäkt som levererar > än 10 m³/dygn eller betjänar fler än 50 personer

Enskilt vatten Ansvar och planering

Problem: Många kockar - otydligt ansvar: borrfirma - vattentäktsinnehavare - olika kommunala förvaltningar - länsstyrelse - SGU/Socialstyrelsen/ SLV

Önskvärt på kommunal nivå:

- god samhällsplanering generellt
- god samverkan mellan kommunala förvaltningar plan – teknik - miljö
- vattenfrågorna lyfts fram i översiktsplaner
- vattenförsörjningen klarläggs ordentligt i detaljplaner
- bygglovplikt för brunnar kan förekomma

Tillstånd för vattenverksamhet

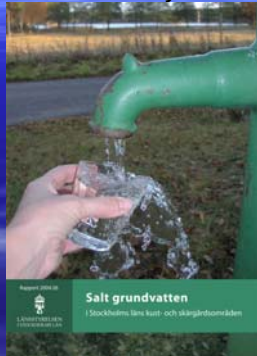
- Miljöbalken
 - "tillstånd behövs inte för vattentäkt för en- eller tvåfamiljs eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning.." (11 kap 11 § MB)
 - Övrig bortledning av yt- och grundvatten kräver tillstånd hos miljödomstolen enligt 11 kap 9 § såvida inte:
 - "det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas.." (11 kap 12 §).

Tillståndsplikt för enskild vattentäkt börjar införas i Stockholms läns kustkommuner

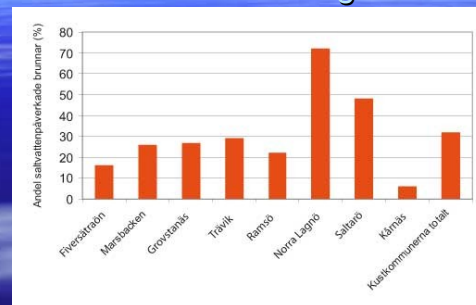
- 9 kap 10 § miljöbalken
 - "om det inte krävs tillstånd enligt 11 kap får en kommun föreskriva att det ändå skall krävas tillstånd av kommunen eller anmälan till denna för att inrätta och använda en ny anläggning för grundvattentäkt i områden där knapphet på sött vatten råder eller kan befaras uppkomma"

Övervakning av salt grundvatten i Stockholms län av Länsstyrelsen

Rapport 2004:26
Salt grundvatten i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden

Andel saltvattenpåverkade brunnar i åtta undersökningsområden

Miljömålet Grundvatten av god kvalitet

- Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag
- Nationella delmål:
 - Grundvattenförande geologiska formationer av vikt för nuvarande och framtida vattenförsörjning ska senast 2010 ha ett långsiktigt skydd mot exploatering som begränsar användningen av vattnet

Nationellt delmål

Senast 2010 ska alla vattenförekomster som används för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 m³ per dygn eller betjänar mer än 50 personer per år uppfylla svenska normer för dricksvatten av god kvalitet med avseende på föroreningar orsakade av mänsklig aktivitet

Vattenkvalitet

- Fram till den 25 dec 2003 gällde Dricksvattenkungörelsen för allmän och enskild vattentäkt
- Nu gäller:
 - Livsmedelsverkets föreskrifter för vattentäkter som tillhandahåller >10 m³/d eller försörjer fler än 50 personer (SLVFS 2001:30) + vatten för kommersiell verksamhet eller offentlig verksamhet
 - Socialstyrelsens försiktighetsmått för dricksvatten för vattentäkter <10 kubm/d eller < 50 personer (SOSFS 2003:17, Allmänna råd)

Uppföljning av vattenkvalitet

- Livsmedelsverkets föreskrifter
 - För 10 - 400 m³/d ska 4 prover tas per år
 - Kontrollprogram fastställs av miljökontoren
 - Utvidgad kontroll omfattar bl a bekämpningsmedel och radon

Ökade krav och kostnader för vattenanalyser
Nya enskilda vattentäkter berörs av föreskrifterna

Nyheter

Livsmedelsverkets föreskrifter

- Nya gränsvärden (= problem får många vattentäkter)
 - Bekämpningsmedel - 0,1 mikrogram/l för enskilda ämnen; 0,5 mikrogram/l totalt
 - Fluorid: 1,5 mg/l, tidigare 6 mg/l
 - Bor: 1,0 mg/l
 - Nitrat: 50 mg/l
 - Radioaktivitet (Uran och radium): 0,1 mSv/år (tjänligt med anmärkning)
- Metalliskt Uran: På G, Inget gränsvärde fastställt i Sverige eller EU (WHO förslag: 9 mikrogram /l)

Uppföljning av vattenkvalitet

Socialstyrelsens Allmänna råd

- Enskild anläggning = 1 och 2-familjsfastighet
Fullständig fys - kem + baktanalys var 3:e år
- Övrig anläggning = >1 och 2-familjsfastighet
Fullständig fys - kem + baktanalys varje år
- Radon bör övervakas vid enstaka tillfällen
- Uppföljning?

Socialstyrelsens försiktighetsmått

- Gränsvärde för bekämpningsmedel är nytt- dessutom kvalitetsnorm enligt dotter- direktivet för grundvatten
- Otjänligt > 0,10 mikrogram/l för varje enskilt ämne. Aldrin, dieldrin, heptaklor och heptaklorepoxid otjänligt > 0,03 mikrogram/l
- Problem: Vilka enskilda vattentäktsinnehavare kommer att ta dessa dyra prover? Vad görs vid gränsöverskridanden?

Ramdirektivet om vatten och dotterdirektivet för grundvatten

- Enligt ramdirektivet om vatten måste god grundvattenstatus uppnås
- Definition av god grundvattenstatus hos grundvattnet bl a:
”förändringar i konduktivitet inte påvisar effekter av intrusion av saltvatten..”

Vattenkvalitetsnormer enligt dotterdirektivet för grundvatten

Senast den 22 december 2005 ska medlemsstaterna fastställa tröskelvärden för åtminstone:

- Ammonium	-Triklorylen
- Arsenik	-Tetraklorylen
- Kadmium	
- Klorid	Redan gällande:
- Bly	Nitrat: 50 mg/l
- Kvicksilver	Bekämpningsmedel
- Sulfat	0,1 mikrogram/l

God grundvattenstatus

- Medlemsländerna ska fastställa kriterier för uppåtgående trender av förorenande ämnen
- Artikel 4 b ii) i ramdirektivet:
”skydda, förbättra och återställa alla grundvattenförekomster, säkerställa balans mellan uttag och grundvattenbildning i syfte att uppnå god grundvattenstatus senast 15 år efter detta direktivs ikraftträdande” - 2015

Åtgärder för att uppnå god grundvattenstatus

- Ramdirektivet ställer krav på att trender med ökande saltvattenpåverkan bryts och att god grundvattenstatus återställs
- Tänkbara åtgärder:
 - Snabb utbyggnad av kommunalt vatten (Mälardammen) - t ex Värmdö kommun
 - Restriktioner av vattenuttag i befintlig bebyggelse och stopp för nybebyggelse i områden där grundvattnet ska återställas – vilken kommun tar första steget??

Certifiering av brunnborrare enligt SITAC

- Utbildning
 - avlagd tentamen i juridik/praktisk hydrogeologi/förorenad mark
 - svetsprov
 - kurs Heta arbeten (Räddningsverket)
 - kurs Arbete på väg (Vägverket)
 - Praktisk erfarenhet, rapporteringsskyldighet till SGU (lagstadgad) och försäkring
 - Ett tiotal firmor har certifierats sedan 2004

Vattenskydd

- Ramdirektivet Artikel 7 pkt 3
"Medlemsstaterna ska säkerställa erforderligt skydd för de identifierade vattenförekomsterna i syfte att undvika försämring av deras kvalitet för att minska nivån av vattenrening som behövs för framställning av dricksvatten".
- Erforderligt skydd enl. NV = vattenskyddsområden
- Vattenförekomster som används för uttag av mer än 10 m³/d eller betjänar mer än 50 personer.

Vattenskyddsområden

- Vattenskyddsområde – Handbok med allmänna råd (NV 2003:6) till 7 kap 21 § MB
"Länsstyrelse och kommun bör verka för att vattenskyddsområden skapas för åtminstone samtliga allmänna vattentäkter och större enskilda egna eller gemensamma vattentäkter. Även grund- och ytvattentillgångar, som kan antas komma att utnyttjas för vattentäkt, bör skyddas".
- Tillståndsplikt för brunnborrning kan införas

Sammanfattning

- Pågående negativa trender för grundvattnet (överuttag, vattenkvalitetsförsämring, förorening) ska stoppas. Grundvattenförekomster ska vara skyddade och återställda senast 2015.
- Restriktioner för ny bebyggelse och infrastruktur kan bli påtagliga i områden med vattenbrist och saltvattenproblem men även i andra områden där grundvattenförekomster ska skyddas och återställas.
- Enskilda vattentäktsinnehavare kan tvingas begränsa sina vattenuttag i betydligt större omfattning än idag.

Sammanfattning

- Samfälligheter och andra enskilda som tar ut mer än 10 m³/d eller betjänar 50 personer har fått ökade krav på vattenkvalitetskontroll och skydd av vattentäkter (fastställa vattenskyddsområden)
- Kommunerna bör införa tillståndsplikt för enskilda vattentäkt i områden med vattenbrist/saltvattenpåverkan eller risk för detta.
- Kommunerna bör öka sin rådgivning till samfälligheter, väg- och tomtföreningar m.fl. och till allmänheten i vattenförsörjnings och -skyddsfrågor

Sammanfattning

- Kommunernas plan-, VA- och miljökontor behöver samverka ang. enskilt dricksvatten
- Vattenkvalitetskrav på enskilda vattentäkter kan bli problematiska, bli kontroll och åtgärd för bekämpningsmedel. Sanering är mycket svårt. Tusentals brunnar kan falla för gränsvärdet (egen uppskattning utifrån resultaten från kommunala täkter).
- Enskilt dricksvatten: gärna, men hur länge kommer det att fungera i kust och skärgård, i omvandlingsområden, i odlingslandskapet, i tätbebyggda områden???